

ש מעתא למיקתא

גליון נב' - פ' ויקרא התשע"א / קהילת "חניכי הישיבות" - רמות ב'

הסיח דעתו באמצע קריאת המגילה האם יצא ידי חובתו

א. מגילה, מצות שמיעה או מצות קריאה. ב. חשר המדבר ואינו שומע (הקורא ולא השמיע לאזניו). ג. לא כוון בתיבות.

א. מגילה, מצות שמיעה או מצות קריאה

פסק השו"ע (סי' תרצב סעי' א) דעל קריאת המגילה מברכים "על מקרא מגילה". ועיין ברי"ן (פסחים ד. ד"ה ותו) דהטעם שבמגילה מברכים על הקריאה ולא על השמיעה, ובשופר תקנו הברכה על השמיעה ולא על התקיעה, כי במגילה יש פיסוק אותיות שצריך לשמוע אותן, ולכך תיקנו הברכה על קריאתה, ללמד שאינו יוצא בקול בלבד אלא בשמיעת קריאתה, אבל בשופר אין לשון תקיעה מוכיח פיסוק קולות יותר משמיעה, ע"כ.

מוכח שעיקר החיוב הוא "שמיעת" המגילה. וכ"כ בשו"ת בית יצחק (יו"ד סי' קסז אות א) שלפ"ז עיקר המצוה הוא השמיעה וא"צ שליחות בקריאה (ובתקיעה). וכן החסד לאברהם (בוטשאטש סי' ח מובא בבית שלמה ססי' יז ד"ה וחזר ודחה) נקט שהמצוה היא רק בשמיעה ולא יוצאים מדין שומע כעונה. ועיין בשאלת יעב"ץ (ח"ב סי' עה). ולפי דבריהם הקורא את המגילה צריך להשמיע לאזניו שהרי עיקר המצוה היא השמיעה.

אולם עיין בריטב"א (רי"ה לד. ד"ה כתב הר"י) שגם הקשה קושית הר"ן הנ"ל וישב דשמיעת השופר היא עיקר המצוה ואילו תקע ולא שמע לא יצא, ולפיכך תקנו הנוסח בשמיעה, אבל מגילה הקריאה עיקר משום פרסומי ניסא, ואפי' קרא ולא שמע ולא הבין יצא, ע"כ. יוצא שעיקר המצוה היא הקריאה ועל כן אם קרא ולא השמיע לאזניו יצא, וכ"כ בחיי אדם (כלל קנה אות כד). וכן מבואר באליהו רבה (סי' תרצב ס"ק א) בשם האבודרהם, והובא בכה"ח (שם אות ב). וכ"כ האבני"ז (או"ח סי' תמט ס"ק ג) דמגילה בקריאה תליא דהא אפי' לא השמיע לאזניו יצא. ועיין בשו"ע (סי' תרפט סעי' ב), ברמ"א ובמ"ב (שם) שמבואר דאיכא חובת "קריאה" לאנשים, ונשים תלוי במח' האם יש להן חובת קריאה או שמיעה בלבד. ועיין בהר צבי (ח"א סי' נז ס"ד"ה ולדבר), ודו"ק.

ב. חשר המדבר ואינו שומע (הקורא ולא השמיע לאזניו)

אבל הב"י (סי' תרפט) כתב לישב הטעם שפסקו הר"י, הרא"ש והרמב"ם [וכן פסק בשו"ע (שם סי' א)], דחרש שמדבר ואינו שומע אינו מוציא את הרבים ידי חובת קריאת המגילה אע"פ דק"ל ד"אין"י הלכה כר' יוסי הסובר דבמצות התלויות בדבור אם לא ישמיע לאזניו לא יצא, כי בקריאת המגילה פרסומי ניסא בעינן ועל כן אין החרש נחשב בר חיובא להוציא אחרים ידי"ח. [עיין במ"ב (סי' קה) עוד טעם לזה. ועיין בשואל ומשיב (מדי רבי ח"א סי' רד) שנקט באופן פשוט דבעינן שישמיע לאזניו. ועיין עוד בפמ"ג (סי' תרצב א"א ס"ק א) ובחלקת יואב (או"ח סי' לו ד"ה אך קשה)].

ועיין בשער הציון (שם אות ז) שכתב שלפי דברי הבית יוסף הנ"ל מי שקורא המגילה לעצמו צריך להיזהר מאוד שישמיע לאזניו דאלי"ה אפי' בדיעבד לא יצא.

אולם הב"ח (סי' תרפט אות ה) והמ"א (שם ס"ק ג) פסקו דחרש מוציא בדיעבד דלא כשיטת השו"ע שם. וכן הביא המ"ב (שם ס"ק ה). וכ"כ בבגדי ישע (סי' תרפט ס"ק ג) כי בקריאה תליא מילתא.

יוצא שהחובה להשמיע לאזניו בקריאת המגילה תלויה במחלוקת [אולם 'למצוה' לכריע בעינן להשמיע לאוזן, עיין בב"י (רס"י קפה). ועיין במועדים וזמנים (ח"ו סי' קא)].

מעתה יש לומר עוד דכיון דלהלכה קי"ל שהמצוה היא הקריאה על כן השומע את המגילה ע"י אחר צריך שיהיה "שומע כעונה" [אבל לפי הסוברים שהמצוה היא רק השמיעה כל ששמע יצא וכנ"ל]. וכן דעת הגרש"א זצ"ל (הליכ"ש תפילה פ"י"ב הגה יא) דבקריאת המגילה החובה היא חובת קריאה ועל השומעים לצאת ידי"ח מדין שומע כעונה.

ג. לא כוון בתיבות

ולפ"ז יש לומר דאע"פ שמבואר במגן אברהם (סי' תרצ ס"ק טו) דהשומע את המגילה אפילו אם לא כוון בכל תיבה יצא. מ"מ אכתי יש לומר דהיינו דוקא כשמע את הקריאה אבל אם פנה לבו לדברים אחרים לא יצא, דהרי כך דינו של השומע כעונה דאם פנה לבו בדברים המעכבים לא יצא כמ"ש הביאור הלכה (סי' נט ד"ה עם השי"ן, ומ"ב סי' קכד ס"ק מ), והא אנו קי"ל דבקריאת המגילה צריכים לשמוע כל מילה לעכובא כמבואר במ"ב (סי' תרצ ס"ק מה) [ועיין בלבו"ש על המ"א שם].

ובאמת אפילו אם נאמר שהמצוה היא השמיעה לחוד ולא בעינן שומע כעונה נמי יש לומר דלא יצא שהרי סוף סוף אין כאן שמיעה כלל, [עיין בארץ צבי (סי' מה)].

שו"מ שכן דעת הגרש"א זצ"ל (אשרי האיש עמי רפז) דמי שמסיח דעתו לגמרי עד שלא שמע כלל מה שהחזן אומר הרי זה לא יצא אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן אומר אבל הוא שמע, כגון שידו אוחזת ביחד עם החזן [א.ה. עיין במ"א (שו) או שהוא זוכר ששמע אך לא שם לבו למה ששומע, הרי זה יצא, ע"כ. וכן בספר אגרת הפורים (פ"ג הערה כא-כד) שהביא בשם הגר"ח קניבסקי שליט"א שסגי בזה שאוחז יחד עם החזן, עיי"ש עוד.

מסקנה דדינא-

העולה לדינא, השומע את הקריאה ופנה לבו לגמרי לדברים אחרים עד כדי שלא שמע כלל מה שהחזן אומר לא יצא. אך אם לא היה מרוכז במה שהחזן קרא אבל שמע הקריאה, כגון שידו אוחזת ביחד עם החזן או שהוא זוכר ששמע אך לא שם לבו למה ששמע, יצא.

האם משלוח מנות צריך להיות לפי ערך המקבל והנותן

אמרינן בגמ' [מגילה ז' ע"א] ר' יהודה נשיאה שדר לר' אושעיא אטמא דעיגלא תלתא וגרבא דחמרא, שלח ליה קיימת בנו רבינו משלוח מנות איש לרעהו. כן היא ג' הרש"י [יעויין רש"י ד"ה ה"ג קיימת בנו ובהגהות הגר"א].

אולם בריטב"א [שם] כתב דבכולהו נסחי גרסינן קיימת בנו רבינו ומתנות לאבינוים. פירוש שלא היתה יקרה התשורה בעיניו ואמר שאינה מתנה לאדם כמוהו ולא יצא ידי חובת משלוח מנות איש לרעהו. הדר שלח ליה, כלומר ר' יהודא נשיאה גופא עגלא תילתא ותלת גרבי יין. שלח ליה קיימת בנו רבינו משלוח מנות איש לרעהו, כלומר שזו התשורה הראויה לך. עכ"ל.

והנה בריש דבריו משמע דכל שאין התשורה לפי ערך המקבל לא יצא ידי חובת משלוח מנות, איברא דמסוף דבריו משמע דבעינן שתהיה התשורה לפי ערך הנותן.

ובגד דוד [לר' יוסף דוד ז"צ] - על דברי הרש"י שם [כתב דרש"י כתב לשלול ג' הריטב"א משום דוודאי אטמא דעגלא וגרבא דחמרא שפיר הוי מנה הראויה וקיים משלוח מנות, ואפי' אי נאמר כמ"ש הריטב"א דבערך ר' יהודה נשיאה אין זו מתנה הראויה מ"מ לא מצינו חילוק בזה בשיעור המנה בין עשיר לעני].

ומבואר בדבריו דבמשלוח מנות בעינן מנה הראויה, ולדעת הריטב"א בעינן נמי שתהיה המנה לפי ערך השולח.

ובשד"י חמד [מערכת פורים סי' ח] כתב מדברי הריטב"א מתבאר דצריך שיהיה המשלוח מנות לפי ערך השולח שאם השולח איש עשיר והמנה אינה לפי ערכו אף שלערך המקבל הלא דבר הוא אינו יוצא ידי חובת משלוח מנות. והדר הביא דברי היד דוד הנ"ל, ותמה שלא הזכירו דברי הירושלמי בפרק קמא סוף הלכה ד' דמפ' שם כג' הריטב"א.

וז"ל הירושלמי שם - ר' יודן נשיאה שלח לר' הושעיה רבה חזא עטס וחד לגין דחמר, שלח ואל' קיימת בנו ומתנות לאבינוים, חזר ושלח ליה חד עיגל וחד גרב דחמר שלח ואל' קיימת בנו ומשלוח מנות איש לרעהו.

וכתב שם הפני משה - שלח ר' הושעיה ואמר ליה קיימת בנו ומתנות לאבינוים דזה דבר מועט הוא מהנשיא. חזר שלח ליה וכו' שלח ליה ר' הושעיה עכשיו קיימת בנו ומשלוח מנות איש לרעהו [זהו כפי הריטב"א לפי פ' היד דוד והשד"י חמד].

אולם במדרא פנים שם פ' דברי הירושלמי דבתחילה שלח לו דבר מועט, וע"כ שלח ואל' לא קיימת אלא ומתנות לאבינוים והיינו שאין ראיות אלא לאבינוים והיית יכול לשלוח זה לב' אבינוים שהם די לשניהם לכל אחד אחד, וכי הדר ושלח ליה חד עיגל וכו' אל' השתא קיימת בנו ומשלוח מנות שם שם מכובדות ואיש לרעהו שתי מנות לאיש אחד וקיימת הכל [זהו כפי הראשון ששלח היד דוד]. אולם בבלי גרס ר' יהודה נשיאה שדר ליה לר' אושעיא אטמא דעגלא תלתא וגרבא דחמרא שלח ליה קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו ולא גריס רש"י ומתנות לאבינוים ככתוב בספרים לפי שאינו אלא לאחד והם מתנות מכובדות [וכדברי היד דוד הנזכר אלא דהוסיף עוד דאינו אלא אביון אחד - ומה שהקשה השד"י חמד דאינו מבין איך קיים הכל דנהי דהמתנות שנתן מתחילה ראיות לשני אבינוים מ"מ הא לא נתן אלא לאביון אחד, לכאור' מעיקרא לא קשיא דהלא אף המראה פנים לא קאמר דקיים מתנות לאבינוים אלא דמנות אלו ראיות למתנות לאבינוים אם היה שולח לב' אבינוים, וא"כ מ"ש קיימת הכל ר"ל דאם היתה שולח לב' אבינוים ועוד היית שולח מנה זו כמשלוח מנות הרי נמצא שקיימת הכל].

ובחיי אדם (סי' ק"ה אות ל"א) כתב ז"ל: "ל דמירושלמי פ"ק סוף ה"ד משמע דאם שלח לעני דבר מאכל יצא משום מתנות לאבינוים ולא משום משלוח מנות דגריסין שם ר' יודן נשיאה שלח לר' הושעיא רבה חזא עטס וכו', משמע מזה שאם שולח דבר פחות לעשיר אינו יוצא בזה משום משלוח מנות. עכ"ל.

והנה דבריו צ"ב טובא דפתח בשולח מנה לאדם עני וסיים בשולח מנה לאדם עשיר, וכתב להוכיח תרווייהו מדברי הירושלמי. אולם נראה דכוונת הח"א דתרי מילי איכא למשמע מדברי הירושלמי, דמקאמר ליה ברישא קיימת בנו מתנות לאבינוים מוכח דבכה"ג שולח לעני דבר מאכל יוצא ידי חובת מתנות לאבינוים ולא ידי חובת משלוח מנות (דאי כוונת ר' הושעיא לומר דלא יצא ידי חובת משלוח מנות מחמת שאינו לפי כבודו של ר' הושעיא ה"ל למימר דלא קיים משלוח מנות ולא היה לו להוסיף שקיים מתנות לאבינוים, ועל כרחק דאתא למימר דבכה"ג באביון יוצא ידי חובת משלוח מנות ולא ידי חובת מתנות לאבינוים [ומ"מ פשוט דצריך לשלוח עוד מנה לעוד עני כי היכי דלקיים מתנות לאבינוים]), ומהא דהדר ושלח ליה עגל וגרב יין וקאמר ליה ר' הושעיא דקיים משלוח מנות משמע דלקיים משלוח מנות לאדם עשיר בעינן שישלח מנה הראויה לו (דאי נימא דר' הושעיא היה אביון וע"כ אל' ברישא קיימת בנו מתנות לאבינוים, וכעת היה נצרך לשלוח לו שוב ב' מנות לקיים משלוח מנות, א"כ היה סגי שישלח לו ב' מנות באותו השיעור ומדוע היה נצרך לשלוח לו ב' מנות גדולות מן הראשונות).

ובשד"י חמד כתב להקשות על דברי הח"א ז"ל: ואיני מבין מ"ש דאינו יוצא משום משלוח מנות אם שולח לעני דבר מאכל, למה יציע העני שלא יוכל לקיים בו מצות משלוח מנות דקרא כתיב רעהו ועני עשיר חד שיעורא, ובקרבן העדה שם כתב דרב הושעיא היה עני ואהכי אמר לו בראשונה קיימת ומתנות לאבינוים, ובכל זאת כששלח לו שנית מנה הראויה אמר לו שקיים מצות משלוח מנות, אלמא גם בעני יכול

האם במנה חשובה יוצאים יד"ח משלוח מנות מתנות לאביונים יחד

א. חובת מצות הפורים. ב. שלח שתי מנות לאביון אחד. ג. אין עושים מצות חבילות חבילות. ד. איך קיימל.

א. חובת מצות הפורים

חייב אדם לשלוח שתי מנות לרעהו ומונה אחת לשני עניים כמבואר בשו"ע (סי' תרצה סעי' ד וסי' תרצד סעי' א).

ועיין בש"ל (נר מצוה מס' מגילה אות ו) שכתב שסעודת פורים ומשלוח מנות הם ג"כ "מצות מדברי קבלה". וכ"כ בטורי אבן (מגילה ה: ד"ה חזקה קרא בטבריא) שכל מצות היום מדברי קבלה הם ודינן כשל תורה וספקן לחומרא. וכ"כ התורת חסד (סי' לח אות ו) והכת"ס (סי' קלט ד"ה ולפי'?) שמצות היום מדברי קבלה. אולם בחסד לאברהם (אוי"ח תני סי' פג ד"ה ואחר) נקט שהם מצוות מדברנן. ועכ"פ מה דפשיטא להטורי אבן דספק ד"ק לחומרא מבעיא להמ"ב (סי' תרצב ס"ק טז).

ב. שלח שתי מנות לאביון אחד

והנה יש לדון האם מהני לשלוח ב' מנות לאביון אחד ועיני' לצאת יד"ח משלוח מנות ומתנות לאביונים (לאביון אחד). שהרי לפי גרסתינו (וכן גרסת הר"ח) במס' מגילה (ו:). מבואר דיוצאים ידי חובה בכ"ה, שהרי אמרו דר"י נשיאה שלח לר"א אטמא תלתא דחמרא, שלח לו קיימת בנו רבינו ו"משלוח מנות איש לרעהו ומתנות לאביונים". אולם רש"י (שם) גורס "שלח לו קיימת בנו רבינו ומשלוח מנות איש לרעהו" ותו לא. וכן גרסת הב"ח והגר"א (שם).

ובאמת בטורי אבן (שם ד"ה קיימת בנו) רצה להוכיח מגמ' הני"ל דמהני לשלוח ב' מנות לאביון א' ולקיים מצות מ"מ ומת"א, אלא דשוב נקט דלא מהני משום ש"שלשה בני אדם" בעינן לקיום מצות היום והא דשלח ליה קיימת בנו משלוח מנות ומתנות לא למימרא דקיים לשתיהן אלא אסיפא דקרא סמ"ך דקיים עי"י מתנות לאביונים. וכן נקט הפ"ח (סי' תרצה). אבל בעל הטורי אבן גופא באבני שהם (שם ז: ד"ה והשתא הא) מסתפק בזה.

אולם שוב מצאתי במהרש"ג (ח"א סי' קב ד"ה נ"ל פשוט דאם) שדחה דברי הטורי אבן שלא בעינן נתינה לשלשה אנשים דוקא. וגדולה מזו כתב שם (ד"ה נ"ל עתה) שאם שלח לעני מנה גדולה באופן דלאחר שיחודך ממנה ב' מנות חשובים ישאר עוד והמקבל ששלח לו הוא עני אזי הוא יוצא בהמות על ב' מנות גם יד"ח מתנות לאביונים. [אולם עיין בערוה"ש (סי' תרצה אות יד) שמבואר דבכה"ג לא נחשב לבי מנות].

ג. אין עושים מצות חבילות חבילות

אלא שיש לתמוה על דבריהם דאיך ניתן לצאת יד"ח עי"י נתינה אחת והרי יש כאן משום הא דאמרו בסוטה (ה) ד"אין עושים מצות חבילות חבילות".

ועיין בשו"ת תורה לשמה (שאלה קצ) שכתב שאין לתת מטבע א' עבור ב' עניים עבור מצות מתנות לאביונים אפילו אם יפשוטו ידהם שניהם ביחד ויקבלו המטבע ההוא, דיש בזה משום אין עושים מצות חבילות חבילות.

וכן מצאתי בכת"ס (סי' קלט ד"ה ובנדון) דספקו של הטורי אבן הוא אם כבר שלח, אבל לכתחלה אין לעשות כן משום שאין עושים מצות ח"ח.

אבל בשו"ת חסד לאברהם (אוי"ח תני סי' פג ד"ה ועוד וד"ה ואחר) כתב דאפשר דאין בזה משום חבילות כיון דשניהם באים למצות חובת היום הו"ל כחדא מצוה, דאין בכ"ה"ג משום אין עושים מצות חבילות חבילות, עכ"ל.

ובאמת מצינו בראש יוסף (פתיחה למגילה) שכתב ע"פ דברי הרמב"ם (ריש הלכות מגלה) דחשב מקרא מגלה משלוח מנות ומתנות לאביונים ולשמוח בפורים מצות עשה אחת. ועיין ברא"ם על הסמ"ג (ריש הלכות מגלה) שכל מצות היום הם מצוה או דפרסומי נסא. והעירוני שיוצא לפי דברי הרמב"ם שמי שאין לו כדי לקיים כל מצות היום לא יצא יד"ח כלל. אולם בפסקי תשובה (סי' קמח בהג"ה) הביא בשם חמדת אריה (פ' כג) שמי שאין לו כדי לקיים מ"מ ומת"א מת"א קדים.

אלא שבאמת י"ל דליכא משום חבילות בקיום ב' מצות ב"מעשה אחד", וכן מצאתי במהרש"ג (שם ד"ה והנה) והארכנו בזה בס"ד בגליון ס"ה.

ד. איך קיימל

ולענין הלכה עיין במהר"י אסאד (סי' רד הובא בדעת תורה סי' תרצה סעי' ד) שנקט דלא יוצא יד"ח מתנות לאביונים בכ"ה"ג, כיון דאפסקינהו קרא. אולם למעשה הרע"א (סי' תרצה), והביאור הלכה (שם ד"ה או של מיני אוכלים) הביאו להלכה ספקו של הטורי אבן [ועיני' לעיל האם ספק דברי קבלה לקולא]. אלא שיש לומר שאף לדברי הביאור הלכה היינו דוקא דיעבד אבל לכתחלה אפשר דמודה לדברי הכת"ס הני"ל, ודו"ק.

מסקנה דינא-

העולה לדינא, יש אומרים שהשולח ב' מנות לאביון אחד יצא ידי חובת משלוח מנות ומתנה לאביון אחד. ויש מסתפקים בזה. ויש אומרים שלא יצא ידי חובת מתנות לאביונים. ועל כן יש לשלוח עוד א' על מנת לצאת ידי חובה לכל הדעות.

לקיים משלוח מנות. גם מה שכתב בסוף דבריו משמע מזה דאם שולח דבר פחות לעשיר אינו יוצא ידי חובה, אינו מובן לענינת דעתי דהא מהתם לא שמעינן אלא דאם איש עשיר שולח פחות ממה שהוא ערכו אינו יוצא ידי חובה אבל אם הוא שולח לפי ערכו והשגת ידו אף אם לפי ערך המקבל כאן נחשב אפשר דיוצא בזה ידי חובה. ואפשר לומר מסביר שכל שהמקבל אינו נהנה לא יעלה להשולח לקיים מצוה אבל על כל פנים אין ללמוד זה מהירושלמי ה"ל ע"ל.

ומבואר דהבין דכוונת הח"א דבעני א"א לקיים כלל מצוות משלוח מנות אף בשולח לו ב' פעמים בזה אחר זה, אולם נראה דאין כוונת הח"א להכי, אלא דר"ל דבכה"ג ששולח לעני ב' מנות קיים באותו המשלוח מתנות לאביונים ולא משלוח מנות [ובאמת נסתפק בזה הטורי אבן (הובאו דבריו בבה"ל סי' תרצה"ה ס"ד ד"ה או של מיני אוכלים) אם שלח ב' מנות לאיש עני אם יוכל לחשבם לתרתי לקיים ומשלוח מנות דגם העני בכלל רעהו ולקיים נמי מתנות לאביונים אם יתן עוד ממנה לעני אחר, או לא]. ודייק דין זה ממה דקאמר ר' הושעיא קיימת בנו מתנות לאביונים דמשמע דר"ל דבכה"ג באביון יוצא ידי חובת מתנות לאביונים ולא משום משלוח מנות (דאי משום דידיה והי סגי ליה למימר דלא קיים משלוח מנות).

ומדהדר ושולח ליה עגל וגרבה דחמרא וקאמר ליה דקיימת בנו ומשלוח מנות, מוכח נמי דבאדם עשיר כר' הושעיא בעינן שישלח לו מנה הראויה כפי מעלתו [וכדמשמע מריש דברי הריטב"א ה"ל]. ומה שפי' דלא יצא ידי חובת משלוח מנות מחמת המקבל דהיינו ר' הושעיא ולא פי' דהוא מחמת הנותן דהיינו ר' הודא, י"ל דדייק לשונו של ר' הושעיא דקאמר קיימת בנו. דמשמע דהעיקר תלוי במקבל. ובה נסתלקה נמי קושיתו השניה של הש"ד חמד. ובבה"ל (סי' תרצה"ה ס"ד ד"ה חייב לשלוח לחבירין) כתב וז"ל: הח"א הוכיח מן הירושלמי דאם שולח לעשיר דבר פחות אינו יוצא בזה ידי משלוח מנות, וכן משמע בריטב"א לפי ג' אחת שם בגמ'. אכן שאר פוסקים לא הזכירו דבר זה. ונכון ליזהר בזה לכתחילה. עכ"ל (ומבואר דהבין בדברי הריטב"א דהדבר תלוי בערך המקבל - כפשוטו לשון הריטב"א בריש דבריו. ולא כהבנת היד עוד והש"ד חמד דהדבר תלוי בערך הנותן-כמשמעות סוף דברי הריטב"א (שם). ונכתב ע"י הרב ש.פ. שליט"א

עבודת המועדים

משנכנס אדר מרבין בשמחה (ב)

כתב הגר"ש פינקוס זצ"ל (שערים בתפילה עמ' נג) "השמחה אינה אחת מפעולות הנפש או מקרה הקורה בה, אלא היא עצם תכונת הנפש בטבעה כשאין מה שיאמיל עליה לטעות מתכונתה הטבעית.

הנפש נאצלה היא מעולמות עליונים שכל מציאותם היא הטבה שלמות ותענוגים של קדושה, וכל תכונת העולמות הנה היא שמחה והאריה על זה דלא מצאנו בחז"ל בעבודתם של המלאכים וכל צבא השמים זולת שירה. ואין שירת העליונים כמו אדם השר ומעורר בעצמו הרגשים של שירה בהתגברו על הרגשיו הרגילים, אלא השירה והשמחה היא עצם מציאות המלאך, שכל מציאותו אינה אלא שירה ושמחה בהש"ת. וכן הוא באדם, דנשמת האדם, כשהיא בצורתה הטבעית - קרובה להשם ודבקה בו יתב, חוזרת היא ממילא לתכונתה העצמית וגוועשת היא משמחה".

הרי שנפש האדם בתכונתה הטבעית היא בשמחה, וידיעה זו בכחה להקל עלינו את הדרך המעשית לקיים "מרבין בשמחה", ומעתה כל המוטל עלינו הוא רק להסיר את המחיצות ולהגיע למצבנו הטבעי והאמיתי (וכמו שניתן לראות אצל תינוק קטן שבטבעו שמח). וכבר הובא בגליון הקודם שיעיקר השמחה היא מחמת גילוי האהבה הגדול של הקב"ה לעם ישראל ע"י נס פורים, אשר גם במצבים הקשים ביותר, במצבים של הסתר, דוקא אז ניכרת השגחתו יתברך עלינו ואהבתו אותנו. אם כן בידנו דרך אחת להגיע לשמחה, ע"י שנתבונן בהשגחת ה', בחיינו הפרטיים של כל אחד ואחד מאיתנו, וכשנראה את השגחתו הפרטית מיד נגיע לשמחה, וכמו שכתב הפלא יועץ (אהבה) שהאהבה והשמחה חד הם. ודבר זה ניתן לעשותו יחד עם ההכנה לפורים שהיא ההתבוננות בפרטי המגילה ובכל הניסים שנעשו.

דרך נוספת להגיע לשמחה היא ע"י הנהגות חיזוניות של שמחה, אשר שוררנה את הפנימיות, וכפי שיסודו בקדמונים שאחר המעשים מתכשים הלבבות. והדרך המעשית לזה, כתב בספר "בשמחה ובטוב לבב" להרב מרגולין שליט"א (מעמ" 15): "מידת השמחה תלויה במידה רבה בהחלטה של האדם ובבחינתו, ואין מאורעות החיים קובעים את השמחה שבלב, אלא הקביעה הסופית - בידי האדם היא נתונה... העצה המוצעת בזה היא פשוטה מאד. הדרך להגיע לשמחה היא ע"י ש... תתנהג בצורה שמחה.

אדם יכול בודאי לגרום לכך במוטע, שהנהגות שלו יהיו הנהגות של שמחה, להאיר פנים לכל אדם, להתנהג בקלילות [לא קלות ראש ח"ו אלא להתנהג בצורה קלילה, נעימה ונינוחה], להיות בבחינת כלי קיבול נוח לצד השמחה של החיים. בצירוף מעט בדיחות הדעת וחוש המור (ע"י שור ח"ב עמ' רמב).

מאידך, להתרחק מהנהגה "כבדה", מסבר פנים חמורות, וממחשבות נוגות ומעציבות. להתמקד בהתעלות ורוממות הרוח, ולהתרחק מכל צד של דכאון. להתחייס לקשיים כאתגרים ולא כבעיות. להתחייס באופן חיובי לכל דבר, ולא להשהות בלב מחשבות בעלות גישה שלילית.

הנהגות אלו של שמחה, גוררות בעקבותיהן גם את עצם הרגש האמיתי של שמחה, ואם כן לפנינו, איפוא, פתיחת שער אל תוך הלב להשכיח בו את מידת השמחה. ושם הוכיח יסוד זה מדברי החינוך הנוודעים (מצוה טז) שאחרי הפעולות המשמשים הלבבות, וכן מדברי המסילת ישירים פ"ז שע"י התנועה החיזונית יוליל בקרב השמחה הפנימית והפך הלב ותשוקת הנשמה. נמצא אם כן דרך נפלאה ואולי קלה יותר המאפשרת לנו להכניס את השמחה בלבנו. יעוזנו ה' להגיע ליום הפורים מתוך שמחה אמיתית הנובעת מאהבת ה', שתשיע לכל עבודת ה' שלנו.

נערך ע"י מחבר סדרת "עבודת המועדים"

העלון נתרם בעילום שם
הצלחת התורם ומשפחתו
בכל הענינים

לרפואה שלימה במהרה של
מרת סרינה רות בת אסתר תחי'